

HANDREIKING

voor geestelijke leiders
inzake huwelijk, echtscheiding, hertrouwen

Ap Verwaijen: voorganger van Rafaël Gemeenschap Jefta - Breda
Jaap Overduin: emeritus-predikant van de Kerk van de Nazarener - Amersfoort
Dick van Steenis: voorganger van Pinkstergemeente Kom en Zie - Rotterdam
Arno Post: voorganger van de CAMA Gemeente – Aalsmeer

INHOUD

INLEIDING.....	3
1. HET HUWELIJK.....	4
2. ECHTSCHEIDING, ECHTBREUK.....	8
3. HERTROUWEN NA ECHTSCHEIDING.....	14
4. INZEGENING VAN HET HUWELIJK, GESLOTEN NA EEN ECHTSCHEIDING.....	18
5. DE TOEGANG TOT DE GEMEENTE VAN DEGENEN DIE HERTROUWD ZIJN.....	19
6. GEESTELIJK LEIDERSCHAP EN ECHTSCHEIDING.....	20
7. SAMENWONEN.....	21
8. TOT SLOT.....	23

INLEIDING

Het huwelijk staat in onze tijd onder grote druk. Steeds meer huwelijken stranden. Ook onder christenen vindt steeds vaker echtscheiding plaats. Samenwonen is meer regel dan uitzondering aan het worden. Voor vele christenen is hertrouwen na een echtscheiding de gewoonste zaak van de wereld.

We zien dat de één met de bijbel in de hand tracht elke vorm van echtscheiding en hertrouwen tegen te gaan. De ander verlegt de grenzen en gaat mee in de tendens van deze tijd. Opnieuw hebben wij twee partijen: de 'preciezen' en de 'rekkelijken'. Hoe moet hierop onze reactie zijn?

Vanuit de deelnemende kerkgenootschappen aan de Evangelische Alliantie en het Landelijk Platform voor de Volle Evangelie- en Pinksterbeweging in Nederland werd sterk de behoefte gevoeld om een commissie in het leven te roepen die een handreiking zou geven inzake huwelijk, echtscheiding en hertrouwen.

Als commissie hebben wij de opdracht aanvaard om te komen tot een dergelijke handreiking; in alle bescheidenheid, er is immers al zoveel geschreven over dit onderwerp. Toch leeft er nog steeds bij veel geestelijke leiders een grote behoefte aan duidelijkheid.

Spreekt de Bijbel duidelijke taal over alle hedendaagse problemen of moeten wij zelf ook op zoek naar de toepassing van Gods principes?

Daarom willen wij een aantal kerngedachten aandragen waar we andere leiders mee kunnen helpen. Ons doel is om in alle oprechtheid de principes van het huwelijk te vinden die de Bijbel ons geeft en die in overeenstemming zijn met Gods karakter.

Dit stuk is vooral bedoeld als een ondersteuning voor leidinggevenden die antwoorden zoeken in deze problematiek. We hebben te maken met een gebroken wereld, waarin waarden als trouw, toewijding en verbondenheid niet vanzelfsprekend meer zijn. Maar de bijbel heeft een bevrijdende boodschap, die ons brengt bij het oorspronkelijke ontwerp van God, de vergeving in Jezus en de vernieuwing door de Heilige Geest.

In dit stuk worden hier en daar pastorale lijnen uitgezet. Het is echter onmogelijk binnen dit bestek alle pastorale consequenties te bespreken. Zo beseffen wij het diepe leed dat een echtscheiding bewerkstelligt, niet alleen bij de betrokken partners, maar ook bij hun kinderen. Laten wij daarom in diepe afhankelijkheid van God proberen goede herders te zijn! Waar in het onderstaande passages uit de bijbel worden geciteerd, wordt gebruik gemaakt van de Nieuwe Bijbelvertaling, tenzij iets anders staat aangegeven.

1 HET HUWELIJK

1.1 Definitie

Wat is een huwelijk vanuit bijbels oogpunt? Het huwelijk is een verbond tussen één man en één vrouw, publiekelijk gesloten, met als inhoud samen te wonen, elkaar lief te hebben, elkaar trouw te zijn zolang beiden leven, zorg voor elkaar te dragen en één te zijn. Het huwelijk is geen instelling van de kerk of van de staat, maar van God en behoort tot de scheppingsorde. Het geldt als een hoeksteen van de samenleving.

Het huwelijk is een verbond tussen mensen van verschillend geslacht. Het huwelijk wordt publiekelijk gesloten onder getuigen. Het burgerlijk huwelijk dat naar zijn bedoeling overeenkomt met bovenstaande definitie wordt door God gelegitimeerd, hoewel het inhoudelijk slechts verbindt tot burgerrechtelijke verplichtingen.

1.2 *Het huwelijk is door God ingesteld als een fundamenteel menselijke basis voor samenleven*

Het huwelijk is door God ingesteld. 'God schiep de mens als zijn evenbeeld, als evenbeeld van God schiep hij hem, mannelijk en vrouwelijk schiep hij de mensen.' (Genesis 1:27) De wezenlijke betekenis van de manier waarop God de mens schiep om de aarde te bewonen duidt aan dat Hij man en vrouw voor elkaar bestemde. Hun verhouding tot elkaar moest zowel maatschappelijk als fysiek zijn. 'God de HEER dacht: Het is niet goed dat de mens alleen is, ik zal een helper voor hem maken die bij hem past.' (Genesis 2:18)

De eerste vrouw was voor de man een 'helper die bij hem paste' (eigenlijk: 'die tegenover hem gesteld was'), uit zijn zij genomen, zijn 'eigen gebeente, zijn 'eigen vlees', de volmaakte aanvulling van wat hem ontbrak (Genesis 2:23). Het is duidelijk dat God bedoelde dat zij samen hun voorrechten en verantwoordelijkheden zouden delen.

De mens is geest, ziel en lichaam. Het huwelijk is een verbintenis tussen twee mensen die het geheel van de mens omvat. Dat heeft God zo bedoeld voor die specifieke huwelijksrelatie tussen die ene man en die ene vrouw. God bedoelde dat het huwelijk een levenslange monogame verbintenis zou zijn. 'Zo komt het dat een man zich losmaakt van zijn vader en moeder en zich hecht aan *zijn* vrouw (in liefde en trouw verbonden worden), met wie hij één van lichaam wordt.' (Genesis 2:24). Dit wordt aangehaald in Matteüs 19:5, waar de NBG-vertaling het woord 'aanhangen' gebruikt, de NBV het woord 'zich hechten aan', daar waar het Griekse woord letterlijk 'kleven' of 'binden' betekent.

Met de tekst in Genesis 2:24 is een volgorde aangegeven. Eerst zal een mens zich moeten losmaken van zijn vader en moeder, dat wil zeggen op eigen benen moeten kunnen staan. Vervolgens is er sprake van de periode van het 'zich hechten aan', dat wil zeggen het leren kennen van elkaar tot en met het sluiten van een verbond. En tenslotte is er het 'één van lichaam' worden. Overigens mogen wij niet de conclusie trekken dat het huwelijk noodzakelijk is voor de levensvulling van de mens.

1.3 Het huwelijk is een verbond

Wat is een verbond? Volgens de christelijke encyclopedie: 'Een verbond is een plechtig gesloten overeenkomst tussen twee partijen met bepaalde beloften en verplichtingen, waarvan de hechtheid met bepaalde ceremoniën wordt beklemtoond en waarvan de duurzaamheid geldt voor het hele leven.'

Het huwelijk is een verbond voor het leven dat ten overstaan van God en mensen wordt gesloten. 'Omdat je de vrouw met wie je je leven deelde trouweloos behandeld hebt, de vrouw met wie je in je jeugd een *verbintenis* bent aangegaan, waarvan de HEER getuige is geweest.' (Maleachi 2:14). '...die de geliefde van haar jeugd heeft verlaten en het verbond met haar God is vergeten' (Spreuken 2:17). Ezechiël past de idee van het huwelijk toe op de relatie tussen God en Israël. 'Ik zwoer je trouw, ik sloot een verbond met je – spreekt God, de HEER – en je werd de mijne.' (Ezechiël 16:8). Uit het bovenstaande zien wij dat de ene mens zich *onder ede* verbond aan de ander (een eed van trouw aflegde) en een plechtig verbond aanging dat niet verbroken kon worden. Het was niet alleen een formaliteit. Hij was verplicht zijn belofte van trouw na te komen, ook als er van verliefdheid geen sprake meer was. Niet de liefde droeg het huwelijk; het huwelijk droeg de liefde.

In onze tijd ligt er veel nadruk op het seksuele aspect van de relatie, en niet op verbondenheid en verantwoordelijkheid. Een huwelijksverbond dient openbaar en in de aanwezigheid van tenminste twee getuigen gesloten te worden. Openbaar en onder getuigen, opdat een ieder er kennis van kan nemen. Volgens de Bijbel is iets rechtsgeldig op grond van ten minste twee getuigenverklaringen (Ruth 4:11, 2 Korintiërs 13:1). Indien een man en een vrouw elkaar onder vier ogen trouw beloven, ook als zij God daarbij betrekken, voldoet dat niet aan de vereisten van een verbond. Het huwelijk wordt in de Bijbel vergeleken met de relatie tussen Christus en zijn bruid, de gemeente. Dit wordt prachtig omschreven in Efeziërs 5:22-33.

1.4 Het burgerlijk huwelijk

Het Nederland Burgerlijk Recht kent tegenwoordig vele samenlevingsvormen, zoals het huwelijk van man en vrouw, het huwelijk van twee mannen of twee vrouwen, het geregistreerd partnerschap en het samenwonen hetzij met, hetzij zonder samenlevingscontract. De overheid erkent al deze samenlevingsvormen, hoewel de rechtsgevolgen niet steeds dezelfde zijn. Het burgerlijk huwelijk en het bijbelse huwelijk hebben weinig meer met elkaar gemeen.

Ten overstaan van de ambtenaar van de burgerlijke stand verklaren de aanstaande echtgenoten in tegenwoordigheid van de getuigen 'dat zij elkander aannemen tot echtgenoten en dat zij getrouw alle plichten zullen vervullen, die door de wet aan de huwelijkse staat worden verbonden': art 67 Boek I Burgerlijk Wetboek. Artikel 68 van hetzelfde wetboek bepaalt: 'Geen godsdienstige plechtigheden mogen plaatshebben, voordat de partijen aan de bedienaar van de eredienst zullen hebben doen blijken, dat het huwelijk ten overstaan van de ambtenaar van de burgerlijke stand is voltrokken.' De kerkelijke ambtsdrager dient zich er dus van de vergewissen dat de sluiting van het burgerlijk huwelijk heeft plaatsgevonden.

Het bijbelse huwelijk houdt beduidend méér in dan het burgerlijk huwelijk of andere samenlevingsvormen. Hier zij verwezen naar hetgeen in de vorige paragrafen is overwogen. De bijbelse huwelijksbelofte is dus inhoudelijk ruimer en wordt tegenover God en de kerkelijke gemeenschap uitgesproken. Het huwelijk tussen twee christenen verbindt zowel tot burgerrechtelijke verplichtingen, als tot verplichtingen voortvloeiend uit het voor God gesloten verbond.

Het burgerlijk huwelijk dat naar zijn bedoeling overeenkomt met de definitie van het bijbelse huwelijk wordt in beginsel door God gelegitimeerd, hoewel het formeel inhoudelijk slechts verbindt tot burgerrechtelijke verplichtingen. Als partijen na het sluiten van het burgerlijk huwelijk tot geloof komen, en zich met Gods bedoeling met het huwelijk kunnen verenigen, hoeft de huwelijksbelofte niet nogmaals te worden afgelegd, omdat zij elkaar immers aangenomen hebben tot echtgenoten. Toch is er veel te zeggen voor het vernieuwen van de huwelijksbelofte voor God en de gemeente conform de hierboven gegeven definitie van het huwelijk.

1.5 Huwelijksvoorbereiding

Mensen die gaan trouwen hebben vaak een slecht beeld van het huwelijk. Sommigen zijn opgegroeid in een éénoudergezin. Anderen lopen nog rond met de trauma's van de echtscheiding van hun ouders. We mogen ook niet onderschatten welke geestelijke invloed echtscheiding kan hebben op de levensloop van de kinderen.

Het is van groot belang mensen die gaan trouwen, vanuit hun kerk een vorm van huwelijksvoorbereiding aan te bieden. Dit kan geschieden d.m.v. huwelijksseminars en coaching. Aanstaaende echtparen krijgen dan een persoonlijke coach toegewezen die hen begeleidt naar het huwelijk toe, en ook gedurende de eerste tijd van hun huwelijk. Het bevorderen van goede huwelijken werkt preventief: het voorkomen van moeilijkheden is beter dan ze te genezen.

Ook mensen die na een echtscheiding een nieuw huwelijk willen aangaan, hebben een begeleidingstraject nodig. De veelal ingewikkelde constructies door het bestaan van kinderen uit verschillende relaties maken de totstandkoming van een nieuwe duurzame relatie vaak extra moeizaam.

2 ECHTSCHIEDING, ECHTBREUK

2.1 Definitie

Echtscheiding is een formele beëindiging van het huwelijk tijdens het leven.

2.2 Het Oude Testament

Het Oude Testament erkende dat echtscheiding voorkwam maar stelde grenzen. Jezus verwijst echter in Matteüs 19:4 en 8 naar Gods oorspronkelijke bedoeling en zegt: 'Dat is niet vanaf het begin zo geweest.' Door Israël de wet te geven, verschaftte God richtlijnen aan de mensen om hen vanuit hun gebroken situatie op de juiste weg te leiden. In hun confrontatie met Jezus over het vraagstuk van de echtscheiding, vroegen de Farizeeën waarom Mozes (lees: de wet) de man bevolen had zijn vrouw een scheidingsbrief te geven wanneer hij van haar wilde scheiden. Jezus wees erop dat Mozes het wegzenden zelf alleen maar *duldde*, en dat slechts het meegeven van de scheidingsbrief *voorgeschreven* was, ter bescherming van de vrouw. (Matteüs 19:7, 8).

Deze regeling vinden we in Deuteronomium 24:1-4. Deze tekst houdt niet een *aanmoediging* tot echtscheiding in. Mozes erkent alleen dat het voorkomt dat een man van zijn vrouw scheidt want 'om een of andere reden is hij ontevreden over haar.' Voor dat geval diende de man de vrouw een scheidingsbrief mee te geven, zodat er duidelijkheid kwam omtrent haar situatie. Zou die vrouw immers een nieuwe man krijgen, dan zou er geen sprake zijn van overspel met alle gevolgen van dien.

De Hebreeuwse tekst in Deuteronomium 24:1 kan ook vertaald worden met: 'omdat hij iets onbehoorlijks aan haar gevonden heeft' (aldus de NBG-vertaling 1951). Wat precies onder '*iets onbehoorlijks*' verstaan moet worden is niet meer duidelijk. Er waren in Jezus' tijd twee scholen die hieraan een ruime en een minder ruime uitleg gaven. In de school Sjammai legde men de nadruk op het woord *onbehoorlijk*, waarbij gedacht werd aan wangedrag op seksueel gebied. In de school Hillel legde men het accent op het woord *iets*, zodat het onbehoorlijke van alles kon inhouden, zelfs een bedorven maaltijd.

Als het om zedelijke of seksuele onreinheid zou gaan, dan toch geen overspel, want dat zou volgens de wet voor haar de dood kunnen betekenen.

Volgens Deuteronomium 24:1-4 moest een man moet zich wel tweemaal bedenken voordat hij van zijn vrouw scheidde, zelfs als hij meende er een goede reden voor te hebben. Als hij haar weer terug zou willen, nadat zij opnieuw getrouwd was geweest, was dit niet meer toegestaan.

2.3 Wat betekent: 'God haat echtscheiding?'

Zoals hierboven gesteld kwam in het oude Israël echtscheiding voor. In Maleachi 2:14-16 volgens de NBG-vertaling staat: 'Omdat de Here getuige geweest is tussen u en de vrouw uwer jeugd, aan wie gij ontrouw geworden zijt, terwijl zij toch uw gezellin en uw wettige vrouw is. Niet één doet zo, die voldoende geest bezit, want wat zoekt die éne? Het zaad Gods. Weest dan op uw hoede voor uw *hartstocht*, en dat men niet *ontrouw* worde aan de vrouw zijner jeugd. Want Ik haat de echtscheiding, zegt de Here, de God van Israël, en dat men zijn gewaad met geweldpleging overdekt, zegt de Here der heerscharen. Daarom,

weest op uw hoede voor uw *hartstocht* en weest niet *ontrouw*.' Deze tekst wordt soms, ten onrechte, gebruikt, om iedere vorm van echtscheiding te veroordelen.

Dit schriftgedeelte laat evenwel zien dat het begrip echtscheiding hier moet worden opgevat als: echtscheiding als gevolg van ontrouw jegens de partner. Maleachi zegt hiermee dus: God haat de grondoorzaak van echtscheiding, en dat is hier ontrouw. God is tegen het breken van de huwelijksbelofte en het ontrouw zijn aan het huwelijksverbond. Niet iedere echtscheiding is als gevolg van ontrouw aan te merken, met name niet als zij geschiedt op grond van ontrouw *van de ander*.

Blijkt ook uit Jeremia 3:8-10 niet dat God zelf, bij wijze van beeldspraak, Israël verstoten en haar een scheidingsbrief had gegeven, juist omdat ze overspel had gepleegd?

Echter, in Gods oorspronkelijke plan met de mens was echtscheiding ondenkbaar. Gods bedoelingen met het huwelijk worden niet gediend door de echt te verbreken. 'Wat God heeft verbonden, mag een mens niet scheiden.' (Matteüs 19:6).

2.4 Jezus noemt het wegzenden van de huwelijkspartner om een andere reden dan 'porneia' overspel

De Farizeeën wilden Jezus op de proef stellen of zijn opvattingen wel bijbels waren. Ze vroegen Hem of het geoorloofd was je vrouw te verstoten 'om willekeurig welke reden' (Matteüs 19:3 e.v.). Jezus zegt allereerst (19:6) dat een man en een vrouw die zich aan elkaar 'hechten' één zijn. Hij herhaalt: zij zijn niet langer twee, maar één. Hij voegt eraan toe: 'Wat God heeft verbonden, mag een mens niet scheiden.' (Zie ook Marcus 10:6-11).

Hij zegt in Matteüs 19:9: 'Ik zeg u: Wie zijn vrouw verstoot *en met een ander trouwt* pleegt overspel, tenzij er sprake was van een ongeoorloofde verbintenis.' Van overspel is nog niet sprake door het wegzenden op zich, maar als de betrokkene 'met een ander trouwt'.

Het zevende van de tien geboden (Exodus 20:14, Deuteronomium 5:18) luidt: 'Pleeg geen overspel'. Jezus noemt niet alleen het wegzenden van de partner gecombineerd met het trouwen met een ander overspel; maar Hij wijst ook op de consequentie van het *wegzenden* op zich: Matteüs 5:32: 'Ieder die zijn vrouw verstoot, drijft haar tot overspel – tenzij er sprake was van een ongeoorloofde verbintenis; en ook wie trouwt met een verstoten vrouw, pleegt overspel.' Er is in dit geval feitelijk pas sprake van overspel, zodra de ander vervolgens hertrouwt. Maar degene die het initiatief heeft genomen is verantwoordelijk. Degene die een verstotene trouwt pleegt overspel met de verstotene. Indien er sprake is van een 'ongeorloofde verbintenis' van de partner, noemt Jezus het verstoten van die partner geen overspel. Het begrip 'ongeorloofde verbintenis' is een nogal vrije vertaling in de NBV 2004 van het Griekse woord *porneia*. Dit begrip dient hier nader te worden besproken. In de NBG-vertaling van 1951 stond 'hoererij'. Dit wordt door de meeste schrijvers opgevat als verregaande ontucht, waardoor men zijn lichaam (en ziel en geest) bezoedelt. Vleselijke gemeenschap met een ander dan de partner raakt het meest onderscheidende element van het huwelijk. De andere elementen van 'gemeenschap' met elkaar, zoals liefde, genegenheid, trouw e.d. kunnen ook voorkomen in andere relaties dan de huwelijksrelatie. Is evenwel de lichamelijke integriteit geschonden, dan is een typerend kenmerk van het huwelijk aangetast. Hebreëen 13:4 zegt: 'Houd het huwelijk in ere, in alle omstandigheden, en houd het echtelijk bed zuiver,

want overspeligen en echtbrekers zal God veroordelen.’ Op bijzondere gevallen van *porneia* komen we terug onder 7.

Sommigen menen dat Jezus in zijn uitspraken slechts een correctie heeft willen toepassen op het misbruik dat gemaakt werd van de wet van Mozes. Volgens deze gedachte zou de uitzonderingsclausule alleen bedoeld zijn voor de joden, en zou het verder absoluut verboden zijn te scheiden. De uitspraak van Jezus in Matteüs 5 is echter niet een antwoord op een vraag van de Farizeeën. Het is een uitspraak uit de Bergrede, die gericht is tot de discipelen, en dus tot ons allemaal.

2.5 Paulus verbiedt een gelovig echtpaar te scheiden, maar als het onvermijdelijke toch gebeurd is dan dienen zij ongehuwd te blijven

‘Degenen die getrouwd zijn geef ik, nee, niet ik – de Heer geeft hun het volgende gebod: een vrouw mag niet scheiden van haar man (is ze al gescheiden dan moet ze dat blijven of zich met haar man verzoenen), en een man mag zijn vrouw niet wegsturen.’ (1 Korintiërs 7:10,11)

Indien de vrouw haar man verlaten had, was de consequentie dat zij ongehuwd moest blijven, dan wel zich met haar man verzoenen. De andere partij diende ongetwijfeld eveneens ongehuwd te blijven, om de mogelijkheid tot verzoening open te houden. Paulus erkende dat er, ondanks het ideaal dat de Heer voor ogen staat, scheidingen plaatsvinden, maar hij gebod dat de weg vrij gehouden moest worden voor verzoening. Deze passage is een aanvulling op Jezus’ uitspraak. Het gaat hier om een algemene regel, en niet de situatie dat een van de partijen zich schuldig heeft gemaakt aan *porneia*.

2.6 Paulus verbiedt een gelovige echtscheiding aan te vragen om de enkele reden dat de partner een ongelovige is

‘Verder geef ik zelf nog - niet de Heer’ (hoewel Paulus sprak door de inspiratie van de Geest, kon hij dit niet staven met wat Jezus feitelijk gezegd had) ‘- het volgende voorschrift: wanneer een broeder een ongelovige vrouw heeft die bij hem wil blijven, mag hij niet van haar scheiden.’ (zij is een trouwe echtgenote). ‘Dit geldt ook voor een zuster: wanneer ze een ongelovige man heeft die bij haar wil blijven, mag ze niet van hem scheiden.’ (1 Korintiërs 7:13)

In dit verband kan verwezen worden naar 1 Petrus 3:1-6, waarin erop gewezen wordt dat de gelovige – Petrus spreekt in die passage van de vrouw – de ongelovige partner kan winnen voor het evangelie door voorbeeldig gedrag. ‘Maar als de ongelovige partij wil scheiden, moet dat maar gebeuren; in dat geval is de broeder of zuster niet gebonden.’ (1 Korintiërs 7:15). Paulus bedoelt te zeggen, dat de gelovige een ongelovige partner niet kan verbieden weg te gaan (te scheiden), als die dat perse wil.

De door Paulus hier genoemde situatie kan zich voordoen zowel in het geval dat van twee ongelovige echtelieden er één tot geloof komt, als in het – onbijbelse – geval, dat een gelovige met een ongelovige partner trouwt. Wat bedoeld wordt met de woorden ‘in dat geval is de broeder of zuster niet gebonden’ wordt hieronder behandeld onder ‘Hertrouwen’ (paragraaf 4).

2.7 Jezus verbood een gelovige niet echtscheiding aan te vragen, als er sprake was van 'porneia' van de ander

'Ik zeg jullie: ieder die zijn vrouw verstoot, drijft haar tot overspel – tenzij er sprake was van een ongeoorloofde verbintenis (*porneia*); en ook wie trouwt met een verstoten vrouw, pleegt overspel.' (Matteüs 5:32, zie ook Matteüs 19:9). Hier is sprake van *toelating*, niet van een *bevel*. Er zij op gewezen dat vanuit de christelijke gemeente echtscheiding nimmer dient te worden aangemoedigd, al kan er in het hier bedoelde geval zeker begrip worden getoond.

Het Griekse woord voor 'ongeorloofde verbintenis' (*porneia*), in de NBG-vertaling 'ontucht', kan overspel inhouden, maar het duidt hier vooral op een immorele levenshouding. Het gaat dan om een zodanig seksueel wangedrag, dat van de andere huwelijkspartner redelijkerwijs niet meer gevergd kan worden de huwelijksrelatie voort te zetten. In de belevingswereld van de partner – door de pastor of hulpverlener dient hier enige objectivering plaats te vinden - is een terugkeer naar 'normaal' uitgesloten.

Als *porneia* kunnen tenminste de volgende gedragingen worden opgevat: seksuele gemeenschap of daaraan gelijk te stellen gedrag met een of meer anderen dan de partner, incest, pedofiele handelingen, homoseksuele handelingen, transseksualiteit, bestialiteit.

2.8 Zijn er andere gronden voor echtscheiding?

Zoals eerder vermeld noemde Jezus het wegzenden van de huwelijkspartner om een andere reden dan *porneia* overspel.

De vraag is dan hoe iemand mag of moet handelen die geconfronteerd wordt met gedrag van de huwelijkspartner dat de huwelijksrelatie ernstig ondermijnt, zonder dat er sprake is van *porneia*. Er kunnen immers ook andere omstandigheden zijn die het huwelijk ernstig ontwrichten. Te denken valt hier aan: lichamelijk en/of geestelijk geweld, alcohol-, drugs-, gok- en andere verslavingen, ernstige emotionele en materiële verwaarlozing.

Hoewel het ingaat tegen de huwelijksbelofte kan het in dergelijke gevallen noodzakelijk zijn het samen leven te verbreken om lichamelijke of geestelijke schade te voorkomen. Daarbij zal het meestal aan te raden zijn de hulp van maatschappelijk werk, vertrouwensarts of andere hulpverleners in te roepen. Tot een en ander is temeer aanleiding indien er kinderen zijn, opdat zij niet mede het slachtoffer worden van de huwelijksontwrichting.

Indien degene, die zich door dergelijke omstandigheden gedwongen voelt niet langer met de partner samen te leven, advies inroept van pastor of pastoraal medewerker met de vraag of het verbreken van de samenwoning en een echtscheiding geoorloofd is, wat kan dan het advies zijn?

Wat het *verbreken van de samenwoning* betreft, zal de pastor (of hulpverlener) dat mogen adviseren, indien er lichamelijk of geestelijk schade wordt toegebracht of dreigt te worden toegebracht door de ander. Trouw zijn aan het huwelijksverbond brengt niet met zich mee dat iemand dit lijdzaam hoeft te ondergaan.

Apart wonen en een regeling treffen omtrent praktische zaken als financiën, de opvoeding van kinderen etc., kan een draaglijke situatie scheppen. Eventueel kan een scheiding van

tafel en bed worden aangeraden. Het huwelijk blijft zo in stand, en de mogelijkheid van herstel is aanwezig. De scheiding van tafel en bed kan door partijen voor onbepaalde tijd worden voortgezet. Anders dan vaak gedacht wordt, leidt scheiding van tafel en bed niet automatisch na drie jaar tot een echtscheiding.

Wat de mogelijkheid van *echtscheiding* betreft zal de pastor de betrokkene allereerst moeten wijzen op de bijbelse norm, die Jezus heeft gegeven, zoals hiervóór uiteengezet: echtscheiding uitsluitend in geval van ontucht van de ander. Vervolgens zal de pastor betrokkene dienen te wijzen op het gesloten huwelijksverbond, dat immers inhoudt elkaar trouw te zullen zijn zolang beiden leven, in goede en in kwade dagen. Bij het sluiten van het huwelijksverbond neemt men het risico dat de ander zich op een gegeven moment anders zal gedragen dan van een goede huwelijkspartner mag worden verwacht. De ander trouw blijven en biddend wachten tot deze van gedrag verandert is een daad van liefde, hoe moeilijk dat soms ook is. Wat bij mensen onmogelijk is, is mogelijk bij God: Hij kan harten veranderen. Ongelovige echtgenoten kunnen door het gedrag van hun partners gewonnen worden, 'omdat ze zien hoe zuiver u leeft uit ontzag voor God (1 Petrus 3:1-2). Echtscheiding lijkt een oplossing te geven, maar is het vaak niet.

Het kan echter zijn dat iemand meent dat het huwelijk ten gevolge van het gedrag van de ander zódanige schade heeft opgelopen, dat verzoening en herstel van het huwelijk in zijn of haar beleving onmogelijk is, en dat voortzetting van het huwelijk als ondraaglijk gevoeld wordt. Zo iemand geeft te kennen het huwelijk, zoals het zich ontwikkeld heeft, als traumatisch te hebben ervaren.

Deze problematiek komt vaak voor. Wat dient in zo'n geval het antwoord te zijn? Het is belangrijk op er hier op te wijzen dat een pastor niet alle antwoorden heeft, en die ook niet hoeft te hebben. Er bestaan situaties waarin het niet past iets toe te staan of te verbieden. Evenmin als de pastor verantwoordelijk is voor iemands keuze om met een ander te trouwen, is hij verantwoordelijk voor iemands beslissing om aan het huwelijk onder gegeven omstandigheden een einde te maken. Hij kan slechts de norm uitdrukken, en dient zich van een uitspraak te onthouden als iemand meent zich te kunnen beroepen op een noodsituatie.

We dienen ervoor op te passen Jezus' uitspraak omtrent echtscheiding niet als een oudtestamentische wet toe te passen. Christenen dienen uiteindelijk zelf beslissingen te nemen op belangrijke momenten van hun leven. Zij dienen zich ervan bewust te zijn dat zij zelf verantwoording aan God dienen af te leggen.

De pastor dient zich van de situatie op de hoogte te stellen, en vast te stellen dat de betrokkene niet klaarblijkelijk lichtvaardig of met verkeerde motieven handelt. Hoewel hij de feiten en motieven dient te onderscheiden, kan hij deze slechts ten dele beoordelen. Als hij Jezus' norm heeft uitgelegd en heeft gewezen op de waarde van het nakomen van het verbond, dient hij vervolgens de beslissing over te laten aan de betrokkene. Echtscheiding is een kenmerk van de gebroken wereld waarin we leven. Het kan in ernstige gevallen van huwelijksontwrichting soms meer geboden zijn iemand tot steun te zijn, dan iemand al te zeer te onderhouden over ge- en verboden.

Een andere vraag is hoe te handelen bij ernstige huwelijksproblematiek waarin er geen sprake van zonde of schuld is, zoals geestelijke stoornissen en geestesziekten. Het kan in

die situatie soms heel moeilijk zijn als gehuwden samen te wonen. Getrouwd zijn met iemand die tengevolge van de ziekte van Alzheimer zijn partner niet meer herkent of gewelddadig is, kan een hele last zijn. Toch dient in zo'n geval de waarde van Jezus' norm en van het gesloten verbond extra te worden benadrukt. In het algemeen kan in dergelijke gevallen gerekend worden op medische hulp, zodat de directe last wordt verlicht. Het in één huis wonen kan dan misschien onmogelijk zijn, maar er bestaat geen grond het huwelijk te verbreken. Van een noodsituatie is dan geen sprake.

Te allen tijde dienen we mensen die op grond van een grote nood een beslissing tot echtscheiding nemen niet te veroordelen. Ook al is bij ongelovigen het huwelijk tegenwoordig minder 'in ere' en gaan mensen gemakkelijker dan vroeger uit elkaar, het blijft een drama, en ook in christelijke kringen gaat men zeker niet scheiden voor zijn plezier. Vaak is er een diepgaand leed, bij de huwelijkspartners en bij de kinderen. Gemeentelijke tucht uitoefenen is geraden in gevallen waarin er klaarblijkelijk sprake is van zonde. In gevallen waarin dat minder duidelijk ligt of moeilijk te beoordelen is, zal men terughoudend moeten zijn. Dan geldt, zoals bij het Heilig Avondmaal: 'laat iedereen zichzelf toetsen' (1 Korintiërs 11:28). De kerk behoort voor gescheiden mensen een plaats van veiligheid te zijn. De boodschap van genade wordt aldus praktisch gemaakt in een gebroken wereld.

3 HERTROUWEN NA ECHTSCHIEDING

Nu we nagegaan zijn wat de Bijbel leert over het huwelijk en echtscheiding, gaan we thans in op het vraagstuk 'hertrouwen na een echtscheiding'. Allereerst bezien we wat Jezus daarover zegt, en vervolgens wat Paulus daarop aanvult.

3.1 Jezus' algemene regel: geen tweede huwelijk na echtscheiding

Jezus onderkende dat het fundamentele probleem de echtscheiding is en niet het hertrouwen. Daarom is het *hoofddoel* van wat Jezus zegt, *allereerst het voorkomen van echtscheiding*.

Jezus veroordeelt het onterecht uit elkaar gaan van gehuwden en het hertrouwen met een ander, en bestempelt dit als een daad van overspel, een zonde tegen het verbond van het eerste huwelijk (Marcus 10:11, 12; Lucas 16:18; Matteüs 5:32; 19:9).

De regel die Paulus als aanvulling geeft in 1 Korintiërs 7:10-11: ongehuwd blijven na scheiding, komt hiermee overeen.

3.2 Jezus geeft echter een uitzonderingsregel

In Matteüs 5:32 zegt Jezus: 'En ik zeg jullie: ieder die zijn vrouw verstoot, drijft haar tot overspel – *tenzij er sprake was van een ongeoorloofde verbintenis (porneia)*; en ook wie trouwt met een verstoten vrouw, pleegt overspel.' Dit houdt in dat een man, die scheidt van zijn vrouw die ontucht pleegt, niet maakt dat er overspel met haar gepleegd wordt, *omdat ze reeds schuldig was aan overspel*.

Ook in Matteüs 19:9 komt deze uitzonderingsregel voor: 'Ik zeg u: wie zijn vrouw verstoot *en met een ander trouwt*, pleegt overspel, tenzij er sprake was van een ongeoorloofde verbintenis.' Lucas 16:18 voegt daar nog aan toe: 'en ook wie trouwt met een vrouw die door haar man is verstoten, pleegt overspel.'

We moeten nogmaals nadrukkelijk stellen, dat deze uitzondering met *porneia*, dus seksuele immoraliteit te maken heeft, dus op een immorele instelling, en niet slechts op één enkele daad. Waar mogelijk zou met seksueel immorele praktijken afgerekend moeten worden door berouw, belijdenis van zonde, vergeving en verzoening, waardoor het huwelijk gered wordt.

Er moet met nadruk gesteld worden dat, in gevallen waar echtscheiding op bijbelse gronden mogelijk is, Jezus geen *bevel tot scheiden of hertrouwen* geeft. De tekst in Matteüs 19:9 gaat uit van de situatie van hertrouwen. De tekst noemt zowel verstoten als opnieuw trouwen en verbindt beide zaken. Het Griekse woord voor 'verstoten (*apoluoo*)' komt overeen met het gedeelte uit Deuteronomium 24:1, dat in Matteüs 5:31 en Marcus 10:2-12 wordt aangehaald. In die tekst wordt met 'verstoten' de ontbinding van het huwelijk bedoeld. Jezus rekende af met alle verontschuldigen, redenen of oorzaken voor een echtscheiding, behalve *porneia*. Hertrouwen is volgens zijn uitspraken alleen toegestaan als er sprake is van deze enige uitzondering.

3.3 *Is hertrouwen na echtscheiding niet in strijd met Romeinen 7:1-3 en 1 Korintiërs 7:39?*

Romeinen 7:1-3 en 1 Korintiërs 7:39 bepalen dat de gehuwde man en vrouw aan elkaar gebonden zijn tot de dood. Zij klinken categorisch en lijken geen uitzondering toe te staan. Sommigen menen op grond hiervan dat hertrouwen na echtscheiding onmogelijk is. Deze schriftgedeelten bevatten echter basisprincipes en behandelen geen uitzonderingen. Romeinen 7 erkent dat de man onder de wet kon scheiden, maar de vrouw kon dat niet. Daarom was de vrouw door 'de wet aan haar man gebonden' tot aan zijn dood. We moeten ook in gedachten houden dat onder de wet de straf op overspel de dood was. De doodstraf werd niet gegeven om de huwelijksrelatie te verbreken, maar vanuit het besef dat zij reeds verbroken was.

Paulus houdt zich in Romeinen 7:2 niet bezig met het onderwerp echtscheiding en hertrouwen. Hij gebruikt eenvoudigweg de unieke positie van de vrouw onder de wet, waarbij alleen de dood haar kon losmaken van haar man, om te laten zien, hoe de gelovigen totaal afhankelijk zijn van Christus' plaatsvervangend sterven, om hen te bevrijden van de eisen der wet. Paulus was zich ervan bewust, dat onder de wet de man het recht had zijn vrouw weg te zenden (Deuteronomium 24:1-4), hetgeen de vrouw niet was toegestaan. Op basis van gezonde exegetische principes zal niemand kunnen veronderstellen dat Paulus hier het onderwerp echtscheiding en hertrouwen behandelt. Ook 1 Korintiërs 7:39 geeft een algemene regel, en is niet bedoeld in te gaan op mogelijke uitzonderingen.

3.4 *In 1 Korintiërs 7:15 komt ook een uitzondering voor*

'Maar als de ongelovige partij wil scheiden, moet dat maar gebeuren; in dat geval is de broeder of zuster niet gebonden.' (1 Korintiërs 7:15) Er is strijd over de vraag of de gelovige in een dergelijk geval vrij is om te hertrouwen. Er zijn sommigen, die uitgaande van Romeinen 7:2 dat alleen de dood een huwelijk kan ontbinden, deze tekst (1 Korintiërs 7:15) zodanig interpreteren dat ze zou betekenen dat de christen wel vrij is om de ongelovige partner te laten gaan, maar niet om te hertrouwen. Voor de weerlegging van het argument van Romeinen 7:2 zij verwezen naar wat in de vorige paragraaf is gesteld.

Het Griekse werkwoord, dat hier vertaald is met 'gebonden' is het woord *douloo*, dat letterlijk 'slaaf zijn van' betekent. In teksten waarin gesproken wordt van de huwelijksband, wordt voor binden meestal het woord *deoo* gebruikt. De bedoeling van deze tekst is in elk geval deze, dat een gelovige de ongelovige niet als een slaafje achterna hoeft te lopen. Er kan een nutteloze strijd ontstaan, terwijl je tot vrede geroepen bent.

De algemene regel van Paulus in gevallen waarin partijen elkaar verlaten hebben is deze: ongehuwd blijven of verzoenen (1 Korintiërs 7:11). De plicht om te proberen tot verzoening te komen geldt immers in alle gevallen, en zeker voor een christen. Deze plicht kan met zich meebrengen te wachten, om te zien of de andere partij misschien alsnog tot bekering, althans verzoening met zijn partner komt. Zou men de algemene regel van Paulus toepassen op het huwelijk van een gelovige en een ongelovige, dan is hertrouwen onmogelijk. Daar kan evenwel tegenin gebracht worden dat 1 Korintiërs 7:10 en 11 zich richt tot gehuwden die beiden gelovig zijn, terwijl in 7:12 e.v. wordt gesproken over het geval, dat één gelovig en één ongelovig is.

Indien een gelovige 'niet gebonden' is, wanneer een ongelovige die niet langer met hem (of haar) wil samenwonen, van hem (of haar) scheidt, moet hij (of zij) worden geacht vrij te zijn. Daar het de ongelovige partner is die besluit weg te gaan en een scheiding aanvraagt, lijkt die vrijheid van de gelovige meer te zijn dan een vrijheid om hem (of haar) te laten gaan, als er uitdrukkelijk wordt toegevoegd: 'de broeder of zuster is in dit geval niet gebonden'. Bedacht moet worden dat er tussen een gelovige en een ongelovige een geestelijke kloof bestaat, die werkelijke eenwording in de weg staat.

3.5 Hertrouwen in andere echtscheidingsgevallen

In het voorafgaande hebben we gezien dat echtscheiding niet Gods weg is, op grond van het zevende gebod, op basis van Jezus' uitspraken en op basis van andere passages in de Bijbel. We hebben ook gezien dat de Bijbel twee uitzonderingssituaties noemt.

Echtscheiden, zonder dat er sprake is van *porneia* van de partner, is niet toegestaan, omdat het kan leiden tot overspel van de andere partij. Je bent (mede) verantwoordelijk voor (mogelijk) overspel door de ander (Matteüs 5:32). Mocht je op grond van de nood der omstandigheden uit elkaar moeten gaan, blijf dan ongehuwd en/of probeer je te verzoenen (zie paragraaf 5 en 8 onder 'Echtscheiding'). We hebben op basis van de Bijbel vastgesteld dat hertrouwen na een echtscheiding in beginsel mogelijk, althans verdedigbaar is:

voor de onschuldige partij, na *porneia* van de ander;

voor de gelovige, na verlating door de ongelovige.

Betekent dit dat in andere gevallen iemand die gescheiden is nooit meer een tweede huwelijk na echtscheiding mag sluiten? We spreken allereerst over iemand die *schuldig* is aan echtscheiding. Hij of zij heeft zich bezondigd aan *porneia*, of heeft zonder bijbelse reden met zijn of haar partner gebroken. Geen enkele zonde is onvergeeflijk (behalve de zonde tegen de Heilige Geest), dus ook deze is dat niet. We kunnen in het concrete geval pas tot een oordeel komen omtrent de mogelijkheid tot hertrouwen, indien vaststaat dat de persoon over wie we hier spreken, zich bekeerd heeft, oprecht berouw heeft en zijn zonde heeft beleden aan de Heer en aan degene(n) tegen wie gezondigd is. Na belijdenis van zonde, dient allereerst na te worden gegaan of herstel mogelijk is van datgene wat door de zonde is beschadigd. In dit geval zal moeten worden nagegaan of redelijkerwijs herstel van het huwelijk mogelijk is.

Is de andere partij inmiddels hertrouwd of leeft deze met een ander, dan is herstel van het huwelijk zo goed als onmogelijk. Dat geldt ook als de 'onschuldige' partij verklaart het huwelijk definitief als ontbonden te beschouwen. Als de zaak zo staat, ontstaat een nieuwe situatie. Wij zijn van mening, dat hertrouwen van de 'schuldige partij' dan in beginsel mogelijk is. Dat wil zeggen, als aan een aantal voorwaarden is voldaan. Voorwaarden zijn dat de persoon zich onder het gezag heeft gesteld van een bijbelse gemeente, en een periode van pastorale begeleiding heeft doorgemaakt, waarbij genezing en bevrijding een plaats hebben gekregen. Ook dient te worden vastgesteld of alle gevolgen van de huwelijksbreuk geen beletsel meer vormen voor een nieuwe toekomst, o.a. de relatie met de vroegere partner, met de kinderen, aspecten t.a.v. alimentatie, boedelscheiding.

Een andere vraag is of hertrouwen mogelijk is voor degene die gescheiden is zonder bijbelse grond, maar op grond van een noodsituatie, zoals omschreven in paragraaf 8 onder 'echtscheiding'. Hoewel er voor wat betreft een scheiding wellicht een beroep kan worden gedaan op een noodsituatie, voor een volgend huwelijk met een andere partner kan er van een noodsituatie bezwaarlijk sprake zijn. Degene die op grond van een noodsituatie het initiatief tot een scheiding genomen heeft, kan kiezen uit twee wegen. Hij of zij kan zich openstellen voor een nieuwe relatie. De kans is dan niet denkbeeldig dat zich op termijn een nieuwe huwelijkskandidaat voordoet. Iemand die zijn hart verliest aan een ander, zal op de duur moeilijk weerhouden kunnen worden met die ander verder door het leven te gaan.

Er is ook een andere weg mogelijk. De gelovige die om zwaarwegende redenen, maar zonder bijbelse grond tot een scheiding is overgegaan, dient te beseffen dat 1 Korintiërs 7:11 in zo'n geval voorschrijft, dat men ongehuwd moet blijven ('is ze al gescheiden, dan moet ze dat blijven of zich met haar man verzoenen.'). De gehoorzaamheid aan de bijbelse norm houdt dus in dat men de deur naar een liefdesrelatie dicht houdt. Dat kan een hele opgave zijn. Degene die deze weg wil gaan mag echter een beroep doen op Gods kracht. Indien derhalve de ambtsdrager toch de vraag voorgelegd krijgt een nieuw huwelijk in te zegenen, dient dat te worden ontraden.

Indien iemand die gescheiden is een beroep doet op een ambtsdrager om een nieuw huwelijk in te zegenen, dient dus eerst te worden nagegaan of het vorige huwelijk hersteld kan worden. In geval de gewezen huwelijkspartner uit het oog verloren is (door verhuizing, emigratie e.d.) of geen opening van zaken geeft, kan het moeilijk zijn erachter te komen of de gewezen partner inmiddels is hertrouwd of een nieuwe relatie onderhoudt, welke omstandigheden herstel van het huwelijk zouden uitsluiten.

De hoofdverantwoordelijkheid voor de feiten ligt in dit geval bij de verzoeker. De ambtsdrager, die dient te beoordelen of er ruimte kan zijn voor een nieuw huwelijk, heeft hier slechts een beperkte onderzoeksplicht. In de voorbereidende gesprekken met de verzoeker zal deze in het bijzonder over goddelijke kennis en wijsheid dienen te beschikken.

4 INZEGENING VAN HET HUWELIJK, GESLOTEN NA EEN ECHTSCHEIDING

Er bestaan verschillende opvattingen omtrent de wijze waarop de kerk met een huwelijkssluiting na echtscheiding zou moeten omgaan. Sommige kerken zijn van mening dat een tweede huwelijk nooit kerkelijk zou moeten worden ingezegend. Andere vinden dat een inzegening in kleine kring zou moeten geschieden. Weer andere maken onderscheid tussen een volledige inzegening en het vragen van een zegen, ofwel het doen van voorbede.

Er is ons inziens *qua strekking* geen verschil tussen inzegening en een zegen vragen of voorbede doen. Bij een huwelijkssluiting in kerkelijke kring volstaat men echter niet met het vragen van een zegen over het paar dat voor de Burgerlijke Stand gehuwd is. Er wordt een huwelijksbelofte afgelegd tegenover God en de gemeente. De belofte, afgelegd ten overstaan van de ambtenaar, heeft immers een beperktere inhoud. Wij menen dat, als een ambtsdrager na zorgvuldige overweging ertoe besluit mee te werken aan het sluiten van een tweede huwelijk na echtscheiding, er geen reden is dit huwelijk niet in te zegenen. Wel dient te worden opgemerkt, dat het wat de vorm betreft verstandig en fijngevoelig kan zijn de kerkelijke en soms ook wereldlijke ceremonie rond een nieuw huwelijk bescheiden te houden, met het oog op personen die tengevolge van de vroegere omstandigheden van de hertrouwende partner pijn hebben geleden of schade hebben opgelopen (kinderen, vroegere partner, familieleden) .

5 DE TOEGANG TOT DE GEMEENTE VAN DEGENEN DIE HERTROUWD ZIJN

We signaleren dat mensen die op niet-bijbelse gronden een nieuw huwelijk zijn aangegaan in onze gemeenten komen. Dit kan mensen betreffen die gescheiden en hertrouwd zijn vóórdát zij tot geloof kwamen, doch ook gelovigen.

Hoe moeten wij daarmee omgaan? Het nieuwe huwelijk dat deze mensen zijn aangegaan kan als een daad van overspel worden aangemerkt ten aanzien van hun vorige huwelijksverbond. Deze daad heeft de oude overeenkomst verbroken; de vorige partner wordt daardoor vrij. Maar als iemand vervolgens is hertrouwd, is hij of zij verplicht trouw te zijn aan de nieuwe overeenkomst. Als berouw en belijdenis van zonde hebben plaatsgevonden, kan men in zo'n geval niet langer spreken van overspel.

Alle personen die op niet-bijbelse gronden gescheiden en hertrouwd zijn, hetzij vóór-, hetzij nadat ze tot geloof kwamen, kunnen als lid van de gemeente worden toegelaten, na bekering, berouw en belijdenis van zonde.

6 GEESTELIJK LEIDERSCHAP EN ECHTSCHIEDING

Voor het ambt van oudste (met inbegrip van het ambt van voorganger) en dat van diaken wordt de eis gesteld, 'hij kan slechts de man van één vrouw zijn', hij 'mag maar één vrouw hebben' (1 Timoteüs 3:2, 12, Titus 1:6). De Bijbel stelt bijzondere eisen aan oudsten en diakenen. De eis dat zij de man van één vrouw moeten zijn, houdt verband met de eis dat zij een goede reputatie moeten genieten binnen en buiten de gemeente. Zowel voor het getuigenis van de gemeente als ook om verwarring te vermijden, moeten degenen, die de zaken van de plaatselijke gemeente besturen, blijkens genoemde bijbelpassages aan een hoge morele standaard voldoen. Zij hebben een duidelijke voorbeeldfunctie.

Sommigen zouden hertrouwde personen (na echtscheiding) willen uitsluiten van elk ambt in de gemeente. Iemand die hertrouwd is hoeft echter om die enkele reden niet van enig ambt te worden uitgesloten. Zo iemand kan om die reden niet geacht worden niet te voldoen aan het criterium 'man van één vrouw' te zijn. Immers, als God iemand na een falend huwelijk tot herstel brengt, en diegene een nieuw huwelijk is aangegaan, is er om die reden geen principieel beletsel voor toetreding tot één van de ambten. Wel verdient het aanbeveling zo iemand eerst een tijdlang begeleiding te bieden. Vanzelfsprekend kan niemand enige aanspraak op een ambt doen gelden.

Of hij of zij tot een ambt geroepen wordt is een zaak van de plaatselijke gemeente, en van het overkoepelend kerkgenootschap, indien daarvan sprake is. Daarbij zal een rol spelen hoe iemand met het proces van echtscheiding is omgegaan.

7 SAMENWONEN

Hoe gaan wij om met mensen die in onze gemeenten komen die samenwonen zonder gehuwd te zijn? Samenwonen zonder te huwen of als aanloop tot een huwelijk is maatschappelijk aanvaard en eerder regel dan uitzondering geworden. De redenen dat mensen gaan samenwonen zijn uiteenlopend. Sommigen hebben er moeite mee zich te binden of zien samenwonen als een goed alternatief voor een huwelijk. Anderen zien samenwonen als een proefperiode vóór het huwelijk. Weer anderen besluiten ertoe vanwege financiële of andere omstandigheden, die een bruiloft in de weg zouden staan. Niet zelden wordt beweerd dat, indien gelovigen met elkaar seksueel zijn gaan samenleven, dat gelijkstaat met een huwelijk in bijbelse zin. Men beroept zich er dan op dat ze 'voor God getrouwd zijn'. Er moet echter niet aan voorbij worden gezien dat het bijbelse huwelijk méér inhoudt dan welke andere samenlevingsvorm dan ook.

Het is geen zaak van de partners alleen, want, behalve de wereldlijke overheid, zijn God en de kerkelijke gemeente erbij betrokken. Hier zij verwezen naar hetgeen hierboven onder 'Het huwelijk' is overwogen. Het huwelijk van twee christenen verbindt zowel tot burgerrechtelijke verplichtingen, als tot verplichtingen voortvloeiend uit het voor God gesloten, of door Hem gelegitimeerde verbond. Het standpunt van de gemeente, dat samenwonen niet in overeenstemming is met de bijbelse norm, dient duidelijk gecommuniceerd te worden. Doch men dient ervoor te waken personen die samenwonen niet te veroordelen, zowel onbekeerde mensen die de gemeente binnenkomen, als degenen die daartoe behoren. Duidelijk dient te worden gemaakt dat samenwonen zonder huwelijksverbond een onbijbelse leefwijze is, en dat dit het lidmaatschap van de gemeente in de weg kan staan. Natuurlijk kunnen dergelijke personen tot de diensten worden toegelaten, zodat zij in Gods tegenwoordigheid kunnen zijn en zijn woord kunnen horen.

Indien een man en een vrouw, die samenwonen, al dan niet na een geregistreerd partnerschap of een samenlevingscontract te hebben gesloten, de wens te kennen geven hun relatie als een bijbels huwelijk te laten inzegenen, zal de ambtsdrager op grond van artikel 68 boek I BW er eerst op toe moeten zien dat er een burgerlijk huwelijk tot stand is gekomen volgens de Nederlandse wet. Het sluiten van het burgerlijk huwelijk is immers een wettelijke voorwaarde voor de godsdienstige plechtigheid (art. 68 Boek I Burgerlijk Wetboek; zie onder Het Huwelijk, par. 4).

Er kunnen zich allerlei situaties voordoen, waarin het moeilijk is de gedragslijn van de gemeente en de toekomstige positie van betrokkenen in de gemeente te bepalen. Wat te doen, als het sluiten van een huwelijk niet mogelijk of wenselijk is, bijvoorbeeld indien van twee samenwonenden er één tot geloof is gekomen en de ander niet? Mogelijk is de ander niet bereid een huwelijk te sluiten. Trouwens, een huwelijk tussen een gelovige en een ongelovige is vanuit bijbels oogpunt onwenselijk. Ook kan het zich voordoen dat het sluiten van een huwelijk onmogelijk is door het ontbreken van de juiste papieren (allochtonen).

Weer een andere situatie is dat twee mensen samenwonen, en er zijn een of meer kinderen. Zouden die samenwonenden, om lid van de gemeente te kunnen worden, hun

samenwonen moeten verbreken? Dienen twee personen die samenwonen, als ze tot geloof gekomen zijn, hun samenwonen te verbreken alvorens een christelijk huwelijk te sluiten?

Gezien de complexiteit van het bovenstaande kunnen en mogen hierover in dit stuk geen algemeen geldende uitspraken worden gedaan. De leiding van de gemeente zal van geval tot geval, in goed overleg met betrokkenen en, waar nodig in samenspraak met het kerkgenootschap waartoe de gemeente behoort, met liefde en wijsheid tot een gedragslijn dienen te komen.

8 TOT SLOT

Deze handreiking is geschreven vanuit de context van de typisch Nederlandse cultuur en onder de gelding van de Nederlandse wettelijke bepalingen van 2005. Wij beseffen dat bij toeneming van de invloed van andere culturen in ons land de praxis steeds nieuwe vragen zal oproepen. Het is niet ondenkbaar dat het huwelijk naar burgerlijk recht en het huwelijk naar bijbelse maatstaven dermate uiteen gaan lopen, dat dit stuk op termijn herziening behoeft.

Ook kan te zijner tijd aanvulling of herziening nodig blijken op grond van de ervaringen met de hier behandelde materie en de te ontvangen reacties, waarvoor de commissie dankbaar open wil blijven staan.

SOLI DEO GLORIA!